

מתיקות ההלכה

הנחמדים מזהב ומפז רב ומתוקים מדבש ונפת צופים (תהילים י"ט - י"א)

ממורינו רבי יהודה אריה הלוי דינר שליט"א

רצ ציהכ"נ "דצרי קיר" ואזור מרכז צ"צ

ניתן לקבל במייל d036194741@gmail.com

שאלות המצויות בשמחת תורה

הלכות הנהגת הציבור בשעת קריאת התורה

הקדמה

יסוד איסור שיחה בשעת קריאת התורה, למדו חכמים מהכתובים בספר נחמיה (פרק ח' פסוק ב') דכתיב שם שנאספו כל קהל ישראל ויביא עזרא הכהן את התורה לפני הקהל וגו' ויקרא בו לפני הרחוב ואזני כל העם אל ספר התורה, וכתיב (שם ה') ויפתח עזרא הספר לעיני כל העם וגו' וכפתחו עמדם כל העם. ופירש"י כאשר פתח לקרות שתקו כל העם, ע"כ.

ומקורו בש"ס סוטה (דף ל"ט ע"א) אמר רבא בר רב הונא כיון שנפתח ס"ת אסור לספר אפי' בדבר הלכה שנא' (נחמיה' פרק ח' פסוק ה') וכפתחו עמדם כל העם ואין עמידה אלא שתיקה וכו' עיי"ש, ר' זירא אמר רב חסדא מהכא (שם ג') ואזני כל העם אל ספר התורה, ונפסק איסור זה להלכה בטור ושו"ע או"ח סי' קמ"ו ס"ב.

דיבור בעת הקריאה והכוונה בעת הקריאה

"משעה שפתחו את ספר התורה לקרוא בו, אסור לדבר אפילו בדברי תורה, שנאמר: "וכפתחו עמדם כל העם" - ואין עמידה אלא שתיקה".

(סוטה לט ע"ב, שו"ע קמ"ו ס"ב ומשנ"ב ס"ק ד').

ויש לכוון דעתו לשמוע מפי הקורא את כל הקריאה, ונכון לקרוא עם הקורא מילה במילה, אם בלא זה אי אפשר לכוון ולשמוע (שו"ע סי' קמ"ו ס"ב ומשנ"ב ס"ק ט"ו).

האם מותר לדבר אם שמע כבר קריאת התורה?

אפילו שמע כבר קריאת התורה ויש עשרה מבלעדי - חייב להטות אזנו ולשמוע קריאת התורה כדי שלא לפרוש מן הציבור, ואסור לו ללמוד וכו' שאסור לדבר דברי חולין (משנ"ב קמ"ו ס"ק ח' וס"ק ט"ו).

ואם לומד בלחש יש מתירים ללמוד אם יש עשרה ששומעים (שו"ע סי' קמ"ו ס"ב).

ויש מתירים רק למי שקודם שנפתח ספר התורה מחזיר פניו ומראה שאינו רוצה לשמוע ספר התורה אלא ללמוד (שו"ע שם).

מפריע לאחרים לשמוע את קריאת התורה

אם מדבר ועל ידי שיחתו הבטילה הפריע לאחרים להקשיב מלבד שעבר על דינא דגמרא ומבזה את התורה, נכנס אף בגדר החמור של מעכב את הרבים לעשות את המצווה שהוא מכ"ד דברים המעכבין את התשובה (כמו שכתב הרמב"ם בפ"ד מהלכות תשובה ורבינו יונה בשערי תשובה בסוף שער ראשון).

המדבר והשומע עוברים גם בלפני עוור

השומע מחברו שיחה בטילה בשעת קריאת התורה עוברים שניהם משום 'לפני עוור לא תתן מכשול' - המדבר משום שמכשיל את השומע, והשומע שהרי מכשיל את המדבר, וכל זה אם היה הוא השומע הראשון אבל אם יש שומעים מבלעדיו אינו עובר בלאו זה אבל הוא מסייע לעוברי עברה. (עין ספר חפץ חיים פתיחה לאו ד', מג"א שמ"ז סק"ד).

להורות הוראה לשואל בזמן קריאת התורה

כשם שאסור לדבר בד"ת, כך אסור לפרש דברי תורה או להורות הוראה לאדם השואל (משנ"ב שם ס"ק ה').

אבל כדי לאפשר מאיסורא מותר לומר בדרך קצרה, אם אי אפשר להפריש ע"י רמיה (שם).

דיבור בין גברא לגברא

גם בין גברא לגברא אסור ללמוד עם אחרים שמא ימשך (שו"ע שם).

והב"ח מקל בפרט בזמנינו שמאיריכין במי שברך (משנ"ב קמ"ו ס"ק ו').

ואף לאוסרין מותר ללמוד בינו לבין עצמו באותו עניין ששומע בו, ובעניין אחר אין מוחזין בו (משנ"ב שם).

ויש להקל לומר בין גברא לגברא פירושים בפרשת השבוע גם לאחרים בתנאי שלא ימשך לתוך זמן הקריאה (הגרי"ש אלישיב זצ"ל).

ומותר לאחל אז 'מזל טוב' למי שמקבל מי שברך משום דהוא צורך מצווה (הגר"ח קניבסקי שליט"א).

אמירת שנים מקרא ואחד תרגום בזמן קריאת התורה

בשו"ע סי' קמ"ו ס"ב מבואר דמותר לקרות שנים מקרא ואחד תרגום בשעה שקוראין בתורה אפילו שאינו מאזין לקריאה של הש"ץ, כיון שהוא מעין מה שקורא הש"ץ, אומנם סיים בשו"ע וזה לשונו: "והנכון שבכל הפרשיות ראוי למדקדק בדבריו לכוין דעתו ולשומע מפי הקורא".

וכתב המשנ"ב (שם ס"ק י"ד) לפרש דברי המחבר, דאף על פי שהתיר מעיקר הדין להעביר הסדרא שנים מקרא וא' תרגום בשעת קריאת התורה, אין זה מן המובחר, אלא ראוי למדקדק לשמוע מפי הקורא מלה במלה.

אמנם דעת הפרי חדש דמצד עיקר הדין אסור לעסוק בשום דבר ואפילו בשנים מקרא ואחד תרגום, בשעת הקריאה, אלא צריך לשתוק ולשמוע הקריאה מפי הבעל קורא, וכן נראה שהכריעה משנ"ב (ס"ק ט"ו, ומג"א בשם השלה"ק שמחמיר בזה, וכן דעת הגר"א במעשה רב).

לצאת בשעת קריאת התורה

לצאת בין גברא לגברא

בין גברא לגברא מותר לצאת לצורך גדול, ובתנאי שיש שם עשרה וגם ששמע כבר קריאת התורה או שדעתו לבוא מיד (שו"ע שם ומשנ"ב ס"ק ג').

לצאת אחרי שסיימו לקרוא

אפילו שסיימו לקרוא הפרשה, אין הציבור רשאי לצאת מבית הכנסת עד שיצניעו ספר התורה, שאין זה דרך כבוד לתורה שיניחו וילכו להם, ואם רוב הציבור נשארים בבית הכנסת - מותר ליחיד לצאת (שו"ע סי' קמ"ט ומשנ"ב ס"ק א' וב').

קוראין במקום אחד ומצניעין ס"ת בבית אחר

ואם מצניעים ספר התורה בבית אחר אם אין לבית הכנסת אלא פתח אחד צריכים להתעכב עד שיצא הספר תורה (שאין נכון שיצא אדם בפתח קודם ספר התורה) וילכו אחריו (לעשות לו הידור) למקום שמצניעים אותו.

ומצוי הדבר ביום שמחת תורה שקוראים בחדרים צדדיים שאין להם אלא פתח אחד שאז ימתינו כולם ללוות התורה (שו"ע סי' קמ"ט ומשנ"ב ס"ק ג' וד').

באופן שיש שני פתחים לחדר

אם יש לו שני פתחים יכולים לצאת בפתח אחד קודם שיצא ספר התורה מפתח אחר, ובלבד שילכו אחר הספר תורה וילווהו למקום שמצניעים אותו שם, דבזה לא מינכר שיצא קודם הספר תורה (שו"ע סי' קמ"ט).

כשאין עשרה שומעים

צריך מאוד להיזהר כשהחזרים הרבה פעמים על קריאת התורה כדי לאפשר לכולם לעלות לתורה, שיש לפחות עשרה ששומעים את הקריאה שבירכו עליה, דאם לא כן הרי ברכות המברך לבטלה (ביאור הלכה קמ"ו ד"ה ולקחת).

הלכות הקריאה ביום שמחת תורה

הוספת עליות בשמחת תורה

בשמחת תורה כשיש דחק בעליות מותר לקרוא כהן לוי ישראל ומיד אחר כך לקרוא עוד פעם כהן לוי ישראל (משנ"ב קל"ה ס"ק ל"ו ולסמוך על שיטת הראשונים ודעת השו"ע דמותר כך בכל השנה).

סדר העליות

בעליות בשמחת תורה יש ליתן לפי הסדר כהן, לוי, ישראל כמו כל השנה, אבל אם חוזרים וקוראים כמה פעמים, ויש שם כהן אחד שכבר קבל עלייה אפשר ליתן מיד לישראל ואין צורך ליתן לכהן (הגר"ח קניבסקי שליט"א, והגרש"ז אויערבאך זצ"ל הורה לומר אע"פ שיש כאן כהן).

וכן אם יש כהנים וישראלים ואין לוויים, לאחר שסיימו את הסדר של חמשה קרואים יקראו לכהן ומיד אח"כ לישראל ואין צורך ליתן שני עליות לכהן (פוסקים).

לעלות כהן במקום ישראל

גם ביום שמחת תורה אין לתת עלייה לכהן בעליות ישראל אלא אם כן מעלה אחריו

לוי וישראל כסדר, שיש לחשוש לפגמא (שו"ע סי' קל"ה משנ"ב ס"ק ל"ז).

האם כהן יכול להיות "חתן כל הנערים" או "חתן תורה"?

יסוד השאלה הוא מאחר שמבואר בשו"ע (סימן קל"ה) שאין להעלות כהן באמצע בעליות אלא או לראשון או לאחרון, ואם כן חתן "כל הנערים" וכן "חתן תורה" שהם באמצע חשבון העליות, שמא יהיה אסור להעלות כהן או לוי (שלא יאמרו שהכהן או הלוי שעלה ראשון פגום).

תשובה: במהרי"ל כתב שכהן או לוי יכול להיות חתן תורה או חתן בראשית (מובא במשנ"ב תרסט ס"ק ב') והטעם שמאחר שמרבים בעליות בשמחת תורה, וחוזרים על הפרשה הרבה פעמים, והכל משום כבוד סיום של תורה (עי' רמ"א תרסט"ט) שפיר יכולים להעלות כהן או לוי לאחד החתנים.

שנים מקרא ופרשת בראשית

שנים מקרא אפשר להתחיל לומר מהזמן שקוראים אותה פרשה, ואם כן פרשת בראשית אפשר לומר מהזמן שקוראים לחתן בראשית, ואפילו אם במקום שהוא מתפלל עדיין לא התחילו בראשית, כיוון שיש ציבור שקוראים, זה נחשב זמנה ולפי זה בשמחת תורה בבוקר, כיוון שיש מנינים שמתפללים ותיקין, ששם קוראים בראשית מוקדם, יכולים כולם להתחיל קריאת פרשת בראשית.

שכר הגולל את התורה

שאלה: בגמ' איתא (מגילה לב ע"ב) הגולל את התורה נוטל שכר כנגד כולם (כל העולים לתורה) בזמנינו שיש מגביה את התורה ויש את גולל את התורה מי מקבל השכר?

תשובה: י"א שבזמנינו המגביה נחשב עיקר הגולל הוא מקבל שכר כולם (משנ"ב קמ"ז ס"ק ה') וי"א ששניהם מקבלים את השכר, גם המגביה וגם הגולל (אורחות רבינו בשם החזו"א).

הקפות בשמחת תורה

ישיבה בעת שרוקדים עם ספר תורה

יש לדון כיצד נוהגים בית כנסת שיש בו אנשים מבוגרים שקשה להם לעמוד במשך זמן ההקפות, שכן מאחר ונושאים את ספרי התורה יש חיוב לעמוד (משנ"ב קמ"ו ס"ק י"ז) ואפילו להישען אסור משום שסמיכה כישיבה.

ושמעתי מהגרי"ש אלישיב זצ"ל, שאפשר לעשות לפני יו"ט צורת הפתח בחלק אחד של בית הכנסת, ואז יכולים התשושים לשבת בצד השני כי הוא נחשב כמו חדר אחר וכן עושים בביהכ"נ "דברי שיר" בבני ברק.

ומעשה שהיה עם הרב מפוניבז' זצ"ל, שהיה עומד מספר שעות במשך ההקפות, ושאלוהו למה לא סומך על מחיצה של בני אדם שהם מסביב לסה"ת, ובכל זאת לא רצה לשבת, ואולי משום שצריך לבדוק כל הזמן שמא תתפרק המחיצה ויהיה חיוב לעמוד מיד.

ושמעתי שהחזון איש זצ"ל היה נוטל בידו ס"ת קטן ויושב עמו, שזה מותר משום כבוד התורה.

ספר תורה לקטן בהקפות

אין נכון ליתן ספר תורה לקטן בשעת ההקפות וכעין שמצינו בגמרא (בבא בתרא פז ע"ב) שאם מסרו לקטן נחשב אביה מדעת (הגר"ש איערבאך זצ"ל).

ריקוד עם ספר התורה

יש שנוהרים מלרקוד עם ספר התורה כי ע"י הקפיצות יכולות האותיות להימחק ולזוז ממקומן ויפסל הספר (ספר שלמי תודה עמ' תתק"פ בשם החזון איש).

ריקוד בשבת ויו"ט

מותר לרקוד בשמחת תורה לכבודה של תורה, אבל בשאר יו"ט אסור (משנ"ב תרסט"ט ס"ק ה').

ולכאורה ה"ה מותר לספוק כף אל כף (שער הציון ס"ק ה').

וכן בן חו"ל הנמצא בא"י אע"פ שאצלו לא שמחת תורה מותר לרקוד, כיון שסוף סוף עושה לכבודה של תורה (הגר"ש איערבאך זצ"ל).

לסרב להקפה

אסור לסרב להקפה כמו שאסור לסרב לעלייה לתורה (הגר"ח קניבסקי שליט"א).

קניית חתן בראשית לבעל

שאלה: האם מותר לאשה לקנות "חתן בראשית" עבור בעלה בסכום של כאלף שקל?

תשובה: איתא בסוף מסכת בבא קמא (קי"ט) שאסור לקבל מן הנשים אלא סכום מועט, אבל אם בסוף מגלים לבעל שהאשה קנתה לו, ומסתמא ישמח בזה, ככה"ג מותר (הגר"ח קניבסקי שליט"א).

שאלה: בעת מכירת העליות בבית הכנסת אחד צעק מחיר יותר גבוה והגבאי לא שמע, וסגר את המכירה במחיר פחות. האם זכה הראשון במצווה או לא?

תשובה: הגבאי הוא רק שליח לצורך בית הכנסת ומקובל שכל זמן שלא סיכמו על מחיר, כל אחד יכול להציע יותר, והיות והשני צעק מחיר לפני הסגירה, שפיר זכה השני במצווה בסכום הגבוה יותר, ומה שאמר הגבאי פעם שלישית זכה לו וסגר המכירה הוי טעות בעלמא (הגר"נ קרליץ שליט"א).

דין אבל בהקפות בשמחת תורה

אבל בתוך י"ב חודש יכול להצטרף ולאכול בקידוש שעושה החתן לגומרה של תורה שגם הוא סיים התורה (משנ"ב תרסט"ט ס"ק ח').

לא ישתתף בהקפות וריקודים, אך מותר לו להיות נוכח בבית הכנסת אף שרוקדים ומספיקים לפניו (כף החיים שם ס"ק ל"ג בשם כמה פוסקים).

וכן מותר לו להקיף עם ספר תורה בידו (ארחות רבינו ח"ב עמ' שט"ו שכן נהג החזו"א כשהיה אבל על אמו תוך י"ב חודש, וכן הורה לאחרים).

ויש שלא התירו לו להקיף הבימה בס"ת אא"כ הוא הרב, ואם ימנע מכך יש בזה אכילות בפרהסיא (שו"ת חלקת יעקב ח"ג ע"ה, שו"ת מנחת יצחק ח"ו ס"ב).

דיני טעות בקריאה ובהוצאה

נמצא טעות בספר תורה

אם נמצאה טעות בספר תורה בשעת קריאת התורה מוציין ספר תורה אחר ומתחילים מהמקום שנמצא (שו"ע סי' קמ"ג ס"ד), והטעם דבדיעבד סומכים על השיטות שיצא ידי חובת קריאת התורה גם בספר תורה פסול (משנ"ב שם). אבל אם נודע להם הטעות והמשיכו לקרוא, צריכים לחזור ולקרוא במקום הטעות (תורת חיים' סופר ס"ק י"ב).

אם בשבת בבוקר כבר קראו כגון לארבעה קרואים, מן הדין מספיק להוסיף עוד ג' קרואים בספר השני שהוא כשר, ומ"מ אם אפשר טוב יותר שיקראו שבעה קרואים בספר התורה השני (דהיינו אם כגון מתחילים מחמישי יעלו שבעה אנשים מחמישי עד הסוף) (שו"ע שם ומשנ"ב ס"ד ק').

אם מצאו פסול באמצע הקריאה אם כבר קראו ג' פסוקים ואפשר להפסיק שם (שהוא ג' פסוקים מסוף הפרשה) פוסקים שם ומברך ברכה אחרונה, ומשלימים המנין בספר שני (רמ"א שם ומשנ"ב ס"ק כ"א וכ"ג).

ואם מצאו הפסול לאחר שקראו רק ב' פסוקים או שקראו יותר אבל א"א להפסיק שם (כגון שהוא סמוך לסתומה או לפתוחה) גומר קריאתו בספר השני (שדעתו על פרשה זו, מה לי ספר תורה זה או אחר, כמש"כ המשנ"ב ס"ק י"ט), ואז יברך ברכה אחרונה (משנ"ב ס"ק כ"ג) ואין חילוק בין אם היה בשאר קרואים או באמצע שביעי, יש לעשות כן (שם בשם הרבה אחרונים ודלא כמגן אברהם שסבר שבשביעי יש לו לגמור הפרשה בספר תורה פסול, והוא יעלה למפטיר).

אם נמצא טעות לאחר שכבר קראו כל הסדרא קודם שאמר קדיש, לא יוציא ספר תורה אחר בשביל המפטיר, והמפטיר עולה למין שבעה, ויאמר קדיש לאחר ברכות ההפטרה האחרונות (משנ"ב ס"ק כ"ג).

אם לא נודעה הטעות עד לאחר שאמרו קדיש, יקרא למפטיר בספר תורה זה ג' פסוקים בלא ברכה (שם).

ואם האחרון שקרא עדיין לא ירד, טוב שהוא יהיה הקורא למפטיר בלא ברכה מלקרוא לאיש אחר (שערי אפרים שער' סעיף מ"ד).

אם נמצא פסול בספר תורה בשעת קריאת המפטיר בשבת, יגמור קריאתו ולא יברך אחריה (משנ"ב ס"ק כ"ג).

אם נמצא פסול בספר תורה בשעת קריאת המפטיר של יום טוב או של ארבע פרישות, וכיוצא ב' כיוון שקריאת המפטיר היא חובת היום, יש להוציא ספר תורה אחר כמו אם הייתה טעות באמצע קריאת סדרא של שבת (שם).

הוצאת ספר תורה בטעות

שאלה: אחד בטעות לקח ספר תורה אחר לצורך הקריאה ועדיין לא הגיע לבימה, האם יכול להחזירו ולהחליפו בספר תורה אחר?

תשובה: כל זמן שלא הוציאו משטח דלתות ארון הקודש אפילו אם לקחו בידו וכבר הרימו ממושביו בארון הקודש, יכול להחזירו, אבל אם הוציאו משטח ארון הקודש, נחשב שכבר לקחו משם ויש בזה משום 'אין מעבירין על המצות' וביזיון ספר התורה ואין להחזירו (כף החיים סי' קמ"ד ס"ק י"ג, שלמת חיים סי' קי"ב, וכן הורה הגר"ב קרליץ שליט"א, וב'סידור בית יעקב' הביא פלוגתא בזה, ובאגרות משה או"ח ח"ב תש"ל" כתב שאם אין הציבור מקפידין על הטיהרה לגלול לא יחזירו, ובדרך כלל אם אין הרבה לגלול אין מקפידין).

חג שמח!!!

לעילוי נשמת רבן של ישראל

מורינו ורבינו הגאון הגדול והקדוש רבי אהרן יהודה לייב ב"ר נח צבי שטיינמן זצוקלה"ה

נלב"ע כ"ד כסלו תשע"ח - ת.נ.צ.ב.ה.